

FNs konvensjon om barns rettigheter

Distr.: Generell
22. juli 2025

Original: Engelsk

Komiteen for barns rettigheter

Avsluttende merknader til Norges syvende periodiske rapport*

I. Innledning

1. Komiteen behandlet Norges syvende periodiske rapport¹ på sitt 2878. og 2879. møte, som ble avholdt 12. og 13. mai 2025,² og vedtok følgende avsluttende merknader på sitt 2906. møte, som ble avholdt 30. mai 2025.
2. Komiteen takker for statspartens syvende periodiske rapport som er lagt fram etter den forenklede rapporteringsprosedyren,³ og som har gitt en bedre forståelse av situasjonen for barns rettigheter i statsparten. Komiteen uttrykker sin tilfredshet med den konstruktive dialogen den har hatt med statspartens flersektorielle høynivådelegasjon.

II. Iverksatte oppfølgingstiltak og oppnådde framskritt hos statsparten

3. Komiteen ønsker velkommen statspartens langvarige forpliktelse til å iverksette ulike lovgivningsmessige, institusjonelle og politiske tiltak for å gjennomføre konvensjonen. Komiteen ønsker særlig velkommen ikrafttredelsen av den nye barnevernsloven og den nye opplæringsloven og vedtakelsen av lovgivning for å forby barneekteskap.

III. De viktigste områdene der komiteen har bekymringer og anbefalinger

4. Komiteen minner statsparten om at alle rettighetene som er nedfelt i konvensjonen, er udelelige og gjensidig avhengige av hverandre, og understreker viktigheten av alle anbefalingene i de foreliggende avsluttende merknadene. Komiteen vil gjøre statsparten oppmerksom på anbefalingene på følgende områder, der det haster med å iverksette tiltak: mishandling, omsorgssvikt, seksuelle overgrep og seksuell utnyttning (punkt 19), barn fratatt sitt familiemiljø (punkt 24), barn med nedsatt funksjonsevne (punkt 27), mål for og omfang av utdanning (punkt 34), asylsøkende barn, flyktningbarn og innvandrerbarn (punkt 38) og rettspleie for barn (punkt 42).
5. Komiteen anbefaler at statsparten sikrer at barns rettigheter blir oppfylt i samsvar med konvensjonen, og den valgfrie protokollen til konvensjonen om barn i væpnet konflikt og den valgfrie protokollen til konvensjonen om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi i hele prosessen med å gjennomføre 2030-agendaen for bærekraftig utvikling. Komiteen oppfordrer innstendig statsparten til å sikre at barn får delta på en meningsfull måte i utformingen og gjennomføringen av politikk og programmer som tar sikte på å nå alle de 17 bærekraftsmålene, i den utstrekning de gjelder barn.

* Vedtatt av komiteen på dens nittiniende sesjon (12.–30. mai 2025).

¹ CRC/C/NOR/7 og CRC/C/NOR/7/Corr.1.

² Se CRC/C/SR.2878 og CRC/C/SR.2879.

³ Se CRC/C/NOR/QPR/7.

A. Generelle gjennomføringstiltak (art. 1, 4, 42 og 44 nr. 6)**Lovgivning**

6. Komiteen ønsker velkommen det nye politiske rammeverket som skal sikre en vurdering av barnets beste i lovgivningsprosessen og garantere barns medvirkning i prosessen, samt endringene i den nye barneloven som vil bli vedtatt senere i 2025. Komiteen beklager imidlertid dypt at Stortinget besluttet å stemme mot ratifiseringen av den valgfrie protokollen til konvensjonen om en kommunikasjonsprosedyre, og oppfordrer innstendig statsparten til å vurdere saken så snart som mulig med støtte fra komiteen. Komiteen anbefaler at det iverksettes tiltak for å sikre at barns rettigheter eksplisitt innarbeides i all lovgivning, herunder forvaltningsloven, sosialtjenesteloven, integreringsloven og de aktuelle helserelaterte lovene som er utformet for å sikre befolkningens velferd.

Helhetlig politikk, strategi og koordinering

7. Komiteen beklager at statsparten ikke har formulert en klar og helhetlig nasjonal handlingsplan for gjennomføring av konvensjonen på ulike nivåer, og anbefaler at statsparten

(a) vedtar en helhetlig nasjonal handlingsplan som omfatter nasjonale, regionale og sentrale myndigheter samt de ulike tjenestesektorene, og sikrer at komiteens avsluttende merknader blir grundig debattert i Stortinget

(b) utformer den nasjonale handlingsplanen i samarbeid med blant annet lokale og regionale myndigheter, fagfolk fra ulike sektorer, sivilsamfunnsorganisasjoner – særlig barneorganisasjoner – Barneombudet og Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM), med sikte på å sikre en helhetlig, tverrsektoriell og barnerettighetsbasert tilnærming

(c) styrker tverretatlige og integrerte tjenestetilbud i tråd med lovreformene fra 2022, ved å ta tak i hindringer som utilstrekkelige ressurser, strukturelle barrierer og uklare ansvarsforhold

Tildeling av ressurser

8. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 19 (2016) om offentlig budsjettering for å realisere barns rettigheter anbefaler komiteen at statsparten

(a) styrker budsjettprosessen slik at den omfatter klare bevilgninger til barn, spesifikke indikatorer og et sporingssystem for å overvåke og evaluere om fordelingen av ressurser til gjennomføringen av konvensjonen er tilstrekkelig, effektiv og rettferdig

(b) bevilger tilstrekkelige budsjettmidler til gjennomføringen av barns rettigheter, på grunnlag av en helhetlig vurdering av barns behov, særlig barn i sårbare situasjoner

(c) oppretter en mekanisme for å følge opp kommuner med store utfordringer, utjevne regionale forskjeller i tjenestetilbudet og sørge for at alle kommuner oppfyller alle sine lovpålagte krav

(d) systematisk involverer og rådfører seg med barn i lokale og nasjonale budsjettprosesser, herunder sikrer at barn i sårbare situasjoner får delta

Datainnsamling

9. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 5 (2003) om generelle tiltak for gjennomføring av konvensjonen og tidligere anbefalinger fra komiteen og andre traktatfestede organer anbefaler komiteen at statsparten

(a) raskt forbedrer datainnsamlingssystemet sitt og sørger for at disaggregerte data som samles inn om barns rettigheter, dekker alle områdene av konvensjonen og de valgfrie protokollene til denne, særlig med hensyn til etnisitet eller urfolksopprinnelse, og systematiserer data om oppfyllelse av barns rettigheter

(b) treffer tiltak for å sikre tilstrekkelig analyse av situasjonen til barn som utsettes for kryssende former for diskriminering, herunder med hensyn til rettighetene til samiske barn i barnevernets omsorg

(c) utformer og innfører tiltak for datasikkerhet for å hindre misbruk av offisiell statistikk

Tilgang til rettspleie og rettsmidler

10. Komiteen merker seg statspartens beslutning om å styrke barns muligheter til å klage og anke avgjørelser i saker som angår dem, samt å forbedre informasjonen til barn om deres rett til å anke. I lys av at Barneombudet og Norges institusjon for menneskerettigheter ikke har mandat til å motta individklager, og at Stortinget har instruert regjeringen om å styrke den nasjonale klagemekanismen, anbefaler komiteen at statsparten

(a) sikrer at alle barn har tilgang til (i) barnevennlige og uavhengige klagemekanismer på alle rettsområder, og i skoler, fosterhjem, alternative omsorgsmiljøer og steder for plassering av frihetsberøvede barn, for å rapportere alle former for vold, mishandling, diskriminering og andre brudd på sine rettigheter, (ii) styrket rettslig handleevne, også ved å anerkjenne retten til uavhengig representasjon og tilgjengelige ressurser for rettshjelpiltak, herunder i utdannings-, helse- og omsorgstjenestene, og (iii) alderstilpasset informasjon om tilgang til rådgivning og rettsmidler, herunder kompensasjon og rehabilitering

(b) øker kunnskapen blant barn om deres rett til å klage i henhold til eksisterende mekanismer

(c) sikrer systematisk og obligatorisk opplæring i barnevennlige prosedyrer og rettsmidler, barns rettigheter og konvensjonen for alle relevante fagpersoner som arbeider med barn

Spredning av konvensjonen og bevisstgjørende arbeid

11. Med henvisning til komiteens anbefaling om å styrke kunnskapen om barns rettigheter i politiske organer og kommunale myndigheter⁴ er komiteen bekymret over mangelen på kunnskap og opplæring blant beslutningstakere og fagfolk, særlig i lokale politiske organer og kommunale myndigheter. Komiteen anbefaler at statsparten treffer tiltak for å

(a) sikre systematisk bevisstgjøring og opplæring for alle kommunale politiske beslutningstakere og lokale og regionale myndigheter om konvensjonens juridiske status og de sentrale verktøyene for gjennomføring av den

(b) styrke statsforvalternes rolle i og ressurser til å spre informasjon om konvensjonen og komiteens avsluttende merknader samt overvåke og føre tilsyn med opplæring for lokale politiske beslutningstakere og myndigheter ved å bevilge tilstrekkelige menneskelige og økonomiske ressurser

(c) styrke Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets ansvar for å øke bevisstheten om og gi opplæring i gjennomføring av konvensjonen, og hvordan den kan brukes til å styrke barns deltakelse i ulike sektorer og forvaltningsnivåer

⁴ CRC/C/NOR/CO/5-6, punkt 10 bokstav c.

Barns rettigheter og næringslivet

12. Selv om komiteen ønsker åpenhetsloven velkommen, er den bekymret over at aktsomhetsvurderinger av miljøspørsmål er utelatt fra definisjonen av de menneskerettighetstemaene som er omfattet av loven. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 16 (2013) om statens forpliktelser med hensyn til virkningen av næringslivet på barns rettigheter og til de veiledende prinsippene for næringsliv og menneskerettigheter anbefaler komiteen at statsparten utvider åpenhetsloven til også å omfatte framtidige miljøkonsekvenser.

B. Generelle prinsipper (art. 2, 3, 6 og 12)

Ikke-diskriminering

13. Komiteen ønsker velkommen handlingsplanen for kjønns- og seksualitetsmangfold (2023–2026) og anbefaler at statsparten

(a) styrker tiltak, både på og utenfor nettet, herunder bevisstgjøringskampanjer, for å bekjempe og forebygge rasisme, hatefulle ytringer og diskriminering mot lesbiske, homofile, bifile, transkjønnede og intersex barn, samiske barn og barn som tilhører minoritetsgrupper, herunder rom- og romani-/taterbarn, samt oppmuntre til rapportering av hatkriminalitet mot barn, straffe gjerningspersoner med forholdsmessige sanksjoner og sørge for tilstrekkelig kompensasjon til ofre

(b) akselererer gjennomføringen av handlingsplanen for å bekjempe diskriminering mot samer

(c) øker bevisstheten om rasisme og diskriminering blant barn med minoritetsbakgrunn

(d) fortsetter å bekjempe diskriminering som særlig rammer asylsøker- og innvandrerbarn, barn med nedsatt funksjonsevne og lesbiske, homofile, bifile, transkjønnede og intersex barn

Barnets beste

14. Komiteen gleder seg over at prinsippet om barnets beste er nedfelt i statspartens grunnlov, og at barnets beste er et grunnleggende hensyn ved vedtakelse av all politikk og alle lover og forskrifter, men er bekymret over at barnets beste i ulike situasjoner ikke tillegges tilstrekkelig vekt, og anbefaler derfor, med henvisning til sin generelle kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn, at statsparten

(a) utvikler nasjonale kriterier og retningslinjer for å fastslå hva som er barnets beste, som skal følges konsekvent av alle myndigheter som tar avgjørelser som berører barn

(b) styrker tiltak for å sikre at barns rett til å få vurdert sitt beste som et grunnleggende hensyn blir behørig innarbeidet og konsekvent anvendt i alle lovgivningsmessige, forvaltningsmessige og rettslige prosedyrer og vedtak og i all politikk, alle programmer og alt internasjonalt samarbeid som er relevant for og har innvirkning på barn, herunder i avgjørelser som gjelder plassering av barn i fosterhjem, eksponering av barn for utrygg kontakt med sine biologiske foreldre, rettssystemet for behandling av barn, asylsøker- og flyktningbarn, barn på flukt, innvandring og familiegjenforening

Barnets rett til å gi uttrykk for sin mening

15. Komiteen gleder seg over at barnets rett til å bli hørt har blitt innarbeidet i flere lover de siste årene, og anbefaler, med henvisning til sin generelle kommentar nr. 12 (2009) om barnets rett til å bli hørt, at statsparten

(a) utvikler strategier, handlingsplaner og felles nasjonale retningslinjer for hvordan og når retten til å bli hørt skal sikres for alle barn, og sørger for at barns synspunkter og meninger blir tatt behørig hensyn til i beslutninger som gjelder

barnevern, asyl, utvisning og familiegjenforening samt i krisesituasjoner

- (b) sikrer retten til å bli hørt for barn i sårbare situasjoner, herunder barn med nedsatt funksjonsevne og yngre barn
- (c) fremmer meningsfull deltakelse for barn i familien, i lokalsamfunnet, på skolen og i lokale og nasjonale politiske prosesser og beslutninger som berører barn
- (d) styrker barne- og ungdomsrådene og sørger for at resultatene fra disse og andre typer medvirkningsorganer systematisk blir lagt til grunn i offentlige beslutninger
- (e) innhenter veiledning og samler inn og formidler data om medvirkning
- (f) garanterer at barn kan samhandle med barnevernet uten foreldrenes samtykke, og at de kan motta informasjon og gi uttrykk for sine synspunkter før informasjon om dem deles, med mindre det påvirker deres eget beste

C. Sivile og politiske rettigheter (art. 7, 8 og 13–17)**Statsborgerskap**

16. Komiteen er bekymret over at statsløse barn født i statsparten ikke automatisk får norsk statsborgerskap, og oppfordrer innstendig statsparten, med henvisning til sine tidligere anbefalinger, til å

- (a) vedta en lovfestet juridisk definisjon av statsløshet i tråd med internasjonale standarder og etablere garantier for å legge til rette for at barn som ellers ville vært statsløse, får statsborgerskap, samt en prosedyre for å fastslå statsløshet
- (b) gjennomgå og endre statsborgerloven med sikte på å sikre at statsløse barn født i statsparten, automatisk gis norsk statsborgerskap

Barn i det digitale miljøet og retten til privatliv og tilgang til egnet informasjon

17. Komiteen merker seg de nylige reguleringene om begrensning av bruk av mobiltelefoner i grunnskolen og anbefaler, med henvisning til sin generelle kommentar nr. 25 (2021) om barns rettigheter relatert til det digitale miljøet, at statsparten

- (a) utarbeider regelverk og nasjonale retningslinjer for å beskytte barns rettigheter, privatliv og sikkerhet i det digitale miljøet og for å beskytte dem mot skadevirkningene av overdreven skjermbruk, skadelig innhold, nettrisiko og målrettet eller aldersmessig upassende skadelig reklame, herunder i forbindelse med kunstig intelligens
- (b) styrker tiltakene for å beskytte barns rett til privatliv i det digitale miljøet samt de rettsmidlene som er tilgjengelige for barn som har fått sin rett til privatliv krenket

E. Vold mot barn (art. 19, 24 nr. 3, 28 nr. 2, 34, 35, 37 bokstav a og 39 i konvensjonen, og den valgfrie protokollen om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi)**Mishandling, omsorgssvikt, seksuelle overgrep og seksuell utnyttning**

18. Selv om komiteen ønsker velkommen ikrafttreddelsen av den nye barnevernloven (I 2023), opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner (2024–2028) og den nasjonale strategien for samordnet innsats mot internetrelaterte overgrep mot barn, er den bekymret over

- (a) den økte risikoen for at barn blir utsatt for seksuell utnyttning og seksuelle overgrep på nettet, og det økte antallet tilfeller av seksuell utpressing på nettet og grooming og av fysisk vold mot barn på sosiale medier

(b) den høyere risikoen som enslige migrantbarn, lesbiske, homofile, bifile, transkjønnede og intersex barn og barn som tilhører minoriteter og samiske urfolksgrupper, har for å bli utsatt for seksuell utnytting sammenlignet med andre barn,

(c) de store forskjellene mellom kommunene i hvordan de arbeider med å forebygge og følge opp vold og seksuelle overgrep mot barn

(d) den kraftige økningen i seksuell vold, herunder voldtekt av og mellom barn, til tross for ulike nasjonale handlingsplaner, opptrappingsplaner og tiltak

19. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 13 (2011) om barnets rett til frihet fra alle former for vold anbefaler komiteen at statsparten

(a) sørger for at forslagene i stortingsmeldingen *Trygg barndom, sikker fremtid* blir gjennomført, ved å bevilge tilstrekkelige økonomiske og menneskelige ressurser

(b) styrker barnets stilling i barnevernssaker ved å sikre at barnet blir hørt, herunder ved å oppnevne en barnerepresentant, gi veiledning om vurderingen av barnets beste og styrke kompetansekrav til ansatte

(c) sikrer gjennomføring av anbefalingene i evalueringsrapporten om Statens barnehus, særlig ved å styrke den medisinske komponenten, og styrker samarbeidet med det lokale barnevernet og oppfølgingstjenesten

(d) sikrer en systematisk respons på mobbing i alle dens former og sørger for tilstrekkelige menneskelige, tekniske og økonomiske ressurser til gjennomføringen av den

(e) styrker den forebyggende innsatsen samt vern av, støtte til og oppreisning til barn som er særlig sårbare og utsatt for vold, seksuelle overgrep og seksuell utnytting, herunder enslige barn, barn med nedsatt funksjonsevne, barn som bryter med normer for kjønn og seksualitet, rombarn og samiske barn

(f) lovfester en plikt for kommunene til å ha handlingsplaner for å bekjempe vold mot barn og vold i nære relasjoner

(g) treffer ytterligere tiltak, herunder kampanjer der barn medvirker, for å øke bevisstheten om seksuelle overgrep og seksuell utnytting av barn og å reagere på alle former for seksuelle overgrep og seksuell utnytting av barn, særlig på nettet, herunder ved å styrke faglige kapasitet og programvareverktøy for å oppdage og etterforske slike overgrep og fremme opplæring for foreldre og lærere om risikoer på nettet og risikoene forbundet med sexting, og for å bekjempe stigmatisering av ofre for seksuell utnytting og seksuelle overgrep

(h) sikrer obligatorisk rapportering av alle former for vold og overgrep mot barn ved å fremme bevissthet blant foreldre, fagpersoner og barn om viktigheten av å rapportere og gripe inn tidlig i slike tilfeller

Skadelig praksis

20. Komiteen ønsker velkommen innføringen av en absolutt minstealder på 18 år for inngåelse av ekteskap og vedtakelsen av lovbestemmelser om at ekteskap inngått med barn etter utenlandsk rett som hovedregel ikke skal anerkjennes i statsparten, og anbefaler, med henvisning til felles generell anbefaling nr. 31 fra kvinnekommiteen / generell kommentar nr. 18 fra FNs barnekomité (2019) om skadelige praksiser, at statsparten sikrer støtte til barn som risikerer å bli eller har vært utsatt for æresrelaterte straffbare handlinger, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, og iverksetter aktive tiltak for å få slutt på denne skadelige praksisen.

Tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff

21. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 13 (2011) er komiteen bekymret over den nylige lovgivningen vedtatt av Stortinget om å utvide læreres og ansattes mandat til å bruke makt i skoler og institusjoner, og anbefaler derfor at statsparten

(a) reagerer på det økende antallet tilfeller av voldelig og aggressiv oppførsel blant barn i skoler og institusjoner ved å prioritere forebyggende tiltak, herunder ved å utforme tiltaksplaner i samarbeid med barna og ved å lære opp personalet

(b) sikrer at, i retningslinjer og i praksis, bruk av fysisk makt mot barn i psykisk helsevern, skoler, barnevernsinstitusjoner og politiets varetekt kun er tillatt som en siste utvei

(c) styrker tiltakene for å sikre at barn i politiets varetekt, i barnevernet og på psykiatriske institusjoner ikke utsettes for mishandling, herunder uforholdsmessig bruk av makt, isolasjon og tvang

(d) sikrer at bruk av tvangstiltak mot barn, som overvåkning, isolasjon og innesperring, i skole-, barneverns- og helsesektoren alltid dokumenteres og etterprøves

(e) sikrer at bruk av «stopp og sjekk»-kontroller mot barn er berettiget og nødvendig, og at slike kontroller gjennomføres på en barnesensitiv måte

F. Familiemiljø og alternativ omsorg (art. 5, 9–11, 18 nr. 1 og nr. 2, 20, 21, 25 og 27 nr. 4)

Familiemiljø

22. Komiteen ønsker velkommen utkastet til ny barnelov, som tar sikte på å sikre sterkere garantier for vurderinger av barnets beste og barns rett til å uttrykke sine synspunkter og bli aktivt involvert i avgjørelser som angår dem, særlig i saker om foreldreansvar, bosted og samvær. Komiteen ønsker også velkommen tiltak for å redusere konflikter mellom foreldre etter samlivsbrudd, herunder fremming av mekling og foreldresamarbeidsavtaler. Komiteen anbefaler at statsparten sikrer rettslige garantier for barn som risikerer å bli skadelidende i situasjoner med foreldrekonflikt, herunder ved å sørge for grundige individuelle vurderinger av barnets beste basert på tverrfaglig ekspertise.

Barn fratatt sitt familiemiljø

23. Samtidig som komiteen ønsker velkommen forslagene til institusjonelle reformer i den offentlige utredningen *Med barnet hele vegen – barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit*, er den bekymret over

(a) flyttingen og atskillelsen av barn som tilhører minoritetsmiljøer, barn med innvandrerbakgrunn og barn av afrikansk opprinnelse fra familiene sine

(b) den høyere andelen av rom- og taterbarn, sammenlignet med andre barn, som plasseres i fosterhjem med begrenset samvær med foreldrene

(c) de geografiske forskjellene i nivået på familietjenestetilbudet og tilgangen til støtte for foreldre i oppdragelsen av barna

(d) mangelen på fosterfamilier, mangelen på oppfølging og støtte for fosterforeldre og ikke minst den utilstrekkelige innsatsen for å legge behørig vekt på barnas synspunkter i avgjørelser som kan innebære drastiske endringer i deres liv, som for eksempel å bli flyttet fra fosterfamilien sin

(e) mangelen på tilgang til egnede tjenester for barn med sammensatte atferdsutfordringer og rusproblemer, som behandling på institusjon, herunder akutt plasseringer

(f) den utilstrekkelige tilgangen til helsetjenester for barn som er plassert på institusjon

(g) den utilstrekkelige overvåkingen av barnevernsinstitusjoner, herunder gjennom regelmessige intervjuer med barna om deres erfaringer

24. Med henvisning til retningslinjene for alternativ omsorg for barn anbefaler komiteen at statsparten

(a) sikrer at barn plasseres i alternativ omsorg bare som en siste utvei, og at slike vedtak er basert på barnets behov og beste og er underlagt tilstrekkelige beskyttelsestiltak, klare kriterier og rettslig prøving, og at søsken ikke blir atskilt med mindre det er til deres eget beste

(b) sørger for periodisk gjennomgang av plasseringen av barn i fosterhjem og institusjoner, og overvåker kvaliteten på omsorgen der, herunder ved å sørge for tilgjengelige kanaler for rapportering, overvåking og avhjelp av dårlig behandling av barn

(c) tar tak i forskjeller mellom regionene når det gjelder plasseringen av barn i alternativ omsorg og akuttplasseringer, og den uforholdsmessige hyppigheten av plasseringer av innvandrerbarn og barn som tilhører minoritetsgrupper, herunder rom- og romani-/taterbarn

(d) forbedrer tilgangen og kvaliteten på fosterhjem for barn, og forhindrer hyppige omplasseringer av barn i fosterhjem, i tråd med strategien som ble lansert i 2022

(e) tar hensyn til båndene som utvikles mellom barn og fosterfamilier, legger behørig vekt på barns synspunkter i slike livsendrende avgjørelser som å bli fjernet fra fosterhjemmet, og gir barn og fosterfamilier prosessuelle rettigheter til å delta i rettslige avgjørelser som berører barnet

(f) sikrer at barn med sammensatte atferdsutfordringer og rusproblemer har tilgang til egnet institusjonsstøtte og egnede tjenester uten unødig opphold, herunder gjennom akuttplasseringer

(g) sikrer større kapasitet og mer fleksible tjenester i helsesektoren for å sikre retten til nødvendig helsehjelp i barnevernsinstitusjoner

(h) forebygger, og beskytter barn mot, fysisk eller psykisk vold og seksuelle overgrep på institusjoner, også fra ansatte, ved å jevnlig innhente barns beskrivelser av deres negative opplevelser og gripe inn når det er nødvendig

Adopsjon

25. Komiteen ønsker velkommen opprettelsen av en uavhengig komité for å undersøke historiske internasjonale adopsjoner, men er bekymret over rapporter om ulovlige internasjonale adopsjoner, og anbefaler derfor at statsparten

(a) styrker tiltak for å forhindre internasjonal adopsjon og ulovlig internasjonal adopsjon

(b) sørger for oppreisning, erstatning og støtte til ofre

(c) sikrer at alle internasjonale adopsjoner overvåkes og er i samsvar med konvensjonen

G. Barn med nedsatt funksjonsevne (art. 23)

26. Selv om komiteen ønsker velkommen regjeringens strategi (2020–2030) og handlingsplan (2020–2025) for likestilling av mennesker med funksjonsnedsettelse og regjeringens innsats for å integrere barn med nedsatt funksjonsevne i utdanningssystemet og å sørge for nødvendige helsetjenester, er komiteen bekymret over

(a) mangelen på likeverdige tjenester, kommunale forskjeller, mangelfull tilrettelegging og universell utforming av skoler og fritidsområder, utilstrekkelige tilgjengelige læremidler og fordommer, negative holdninger og mangelfull kunnskap om barn med nedsatt funksjonsevne

(b) den ulike tilgangen til behandling, omsorg og andre muligheter for barn med nedsatt funksjonsevne med innvandrerbakgrunn, flyktningbakgrunn eller samisk bakgrunn eller som tilhører nasjonale minoriteter, herunder rom- og romani-/taterfolket

(c) de utilstrekkelige spesialiserte helsetjenestene for barn med nedsatt funksjonsevne, særlig i avsidesliggende områder

(d) de lange ventetidene for å få nødvendig tilrettelegging i skolen

(e) skoler i distriktene som fortsatt ikke er tilstrekkelig utstyrt for å møte behovene til barn med nedsatt funksjonsevne

(f) mobbing av barn med nedsatt funksjonsevne

(g) institusjonalisering av barn med nedsatt funksjonsevne

(h) de utilstrekkelige ressursene til å sikre overvåking av institusjonsomsorgen for barn med nedsatt funksjonsevne

27. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 9 (2006) om rettighetene til barn med nedsatt funksjonsevne oppfordrer komiteen statsparten innstendig til å innta en menneskerettighetsbasert tilnærming til funksjonsnedsettelse, fastsette en helhetlig strategi for inkludering av barn med nedsatt funksjonsevne og

(a) utarbeide en handlingsplan med konkrete tiltak for å beskytte barn med nedsatt funksjonsevne, spesielt barn med psykisk utviklingshemming, mot systematisk diskriminering, og å forebygge slik diskriminering, med særlig fokus på deltakelse, medvirkning og kunnskap

(b) utjevne forskjellene mellom kommuner når det gjelder tilbudet om helse- og støttetjenester for barn med nedsatt funksjonsevne, og sikre tilgang til slike tjenester for alle barn med nedsatt funksjonsevne, herunder barn som tilhører etniske minoritetsgrupper

(c) styrke helsetjenestene for barn med nedsatt funksjonsevne, herunder spesialiserte psykiske helsetjenester for barn med psykososiale funksjonsnedsettelse og barn med nedsatt funksjonsevne i barnevernsinstitusjoner

(d) sørge for nødvendige ressurser for barn med nedsatt funksjonsevne i distriktene

(e) iverksette bevisstgjøringskampanjer for å få slutt på mobbing av barn med nedsatt funksjonsevne

(f) forebygge institusjonalisering av barn med nedsatt funksjonsevne og sikre at de får tilgang til familiebaserte og lokalt baserte tjenester, herunder avlastningstjenester

(g) styrke overvåkingen av botilbud for barn med nedsatt funksjonsevne ved å sikre tilstrekkelige ressurser

(h) gjennomføre bevisstgjøringskampanjer rettet mot myndighetspersoner, allmennheten og familier for å bekjempe stigmatisering av og fordommer mot barn med nedsatt funksjonsevne og fremme et positivt bilde av barn med nedsatt funksjonsevne som rettighetshavere

H. Helse (art. 6, 24 og 33)

Helse, helsetjenester og psykisk helse

28. Komiteen er bekymret over at barn uten oppholdstillatelse ikke anses som kvalifisert til å bli registrert som pasienter hos allmennleger og kun har rett til akutt helsehjelp, over den høye forekomsten av psykiske lidelser blant enslige asylsøkende barn som bor på asylmottak, og over at psykisk helsehjelp ikke er like tilgjengelig eller utbygd på tvers av regionene, og anbefaler derfor, med henvisning til sin generelle kommentar nr. 15 (2013) om barnets rett til å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandarden, at statsparten

(a) gir asylsøkende barn og barn uten oppholdstillatelse faktisk tilgang til primærhelsetjenester og psykisk helsevern og sørger for at papirløse barn har tilgang

til fastlege

- (b) bevilger mer og øremerkede ressurser for å sikre at barn i alle kommuner får et likeverdig helse- og spesialisthelsetjenestetilbud

Ungdomshelse

29. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 4 (2003) om unge menneskers helse utvikling sett i relasjon til konvensjonen og sin generelle kommentar nr. 20 (2016) om implementeringen av rettighetene til barn i ungdomstiden anbefaler komiteen at statsparten

- (a) styrker tiltak for å forebygge rusmisbruk blant ungdom og sikre at ungdom har tilgang til egnede helse- og støttetjenester, herunder tilgjengelig og ungdomsvennlig behandling for rusmiddel- og alkoholavhengighet
- (b) styrker en omfattende undervisning om seksuell og reproduktiv helse i skolen

Intersexbarn

30. Komiteen ønsker velkommen statspartens forpliktelse til å beskytte intersexbarn mot vold og skadelig praksis, men er bekymret over at det fortsatt forekommer tilfeller av medisinsk unødvendige og irreversible operasjoner og annen behandling av intersexbarn uten deres informerte samtykke, samt over mangelen på oppreisning og kompensasjon i slike tilfeller, og anbefaler derfor at statsparten

- (a) eksplisitt forbyr og behørig sanksjonerer gjennomføring av ufrivillig og ikke-akutt medisinsk eller kirurgisk behandling av intersexbarn og sørger for erstatning for barn som har fått unødvendig behandling, herunder ved å forlenge foreldelsesfristen
- (b) tilbyr familiene til intersexbarn sosiale, medisinske og psykologiske tjenester, samt passende rådgivning, støtte fra andre i samme situasjon og erstatning
- (c) systematisk samler inn data for å forstå omfanget av denne skadelige praksisen, slik at risikoutsatte barn lettere kan identifiseres og overgrep forebygges

I. Levestandard (art. 18 nr. 3, 26 og 27 nr. 1 til nr. 3)

31. Komiteen merker seg med bekymring den fortsatte økningen i inntektsforskjeller og i fattigdom, særlig blant barn med innvandrerbakgrunn, og levekårene til barn i kommunale boliger og anbefaler at statsparten

- (a) sikrer at en barnerettighetsbasert tilnærming herunder prinsippet om barnets beste og retten til å delta, legges til grunn ved utvikling og gjennomføring av politikk og programmer for å bekjempe fattigdom
- (b) utarbeider lovfestede lokale handlingsplaner for å bekjempe fattigdom og gjennomfører en vurdering av innvirkningen på barns rettigheter av alle restriktive tiltak som påvirker asylsøkende barnefamilier
- (c) styrker gjennomføringen av konkrete tiltak for å forebygge økende ulikheter og fattigdom, sikrer at barn og deres familier som lever i fattigdom, uten diskriminering får tilstrekkelig økonomisk støtte og tilgjengelige tjenester uten kostnad, og innfører automatisk justering av barnetrygden i forhold til inflasjon og lønninger

J. Barns rettigheter og miljøet (art. 2, 3, 6, 12, 13, 15, 17, 19, 24 og 26–31)

32. Komiteen merker seg med bekymring statspartens pågående og voksende leting, utvinning og eksport av olje og gass samt dens nåværende klimamål som ikke er i tråd med Parisavtalen, og anbefaler derfor, med henvisning til sin generelle kommentar nr. 26 (2023) om barns rettigheter og miljøet med særlig fokus på klimaendringer, at statsparten

(a) reduserer klimagassutslippene i tråd med statspartens internasjonale forpliktelser og tar hensyn til klimaendringenes innvirkning på barns rettigheter i statspartens energipolitikk, herunder i forbindelse med planer om å utvide olje- og gassutvinningen

(b) sikrer at nasjonal politikk knyttet til statspartens tildeling av nye lisenser for leting etter og utvinning av fossilt brensel er i full overensstemmelse med rettighetene som er nedfelt i konvensjonen

(c) raskt utarbeider en detaljert plan for utfasing av fossilt brensel og reviderer sin klima- og energipolitikk for å oppnå en utslippsreduksjon på 55 prosent innen 2030, i tråd med sine forpliktelser, og netto nullutslipp innen 2050

(d) sørger for at barn blir hørt, og at det tas hensyn til deres sårbarhet, behov og barns beste i utarbeidningen og gjennomføringen av nasjonal politikk og nasjonale programmer for kriseberedskap, klimaendringer og alternativ energi, herunder nasjonal politikk knyttet til tildeling av nye lisenser og vedtak om ny utvinning av fossile brensler

K. Utdanning, fritid og kulturelle aktiviteter (art. 28–31)

Mål for og omfang av utdanning

33. Selv om komiteen gleder seg over at barnets beste er blitt nedfelt i lov som et grunnleggende hensyn i alle handlinger og beslutninger som angår barn i barnehage, og at barn har rett til å delta i alle utdanningsspørsmål som angår dem, er komiteen bekymret over

(a) at opplæring i samiske språk ikke er fullt ut garantert

(b) at det finnes vedvarende regionale forskjeller i utdanningskvalitet og elevenes akademiske prestasjoner

(c) at mobbing, skolefravær og skolerelaterte psykiske lidelser øker

(d) at barn blir utsatt for vold i skolen, herunder nettmobbing, diskriminering og fysisk makt og tvang fra ansatte

34. Komiteen anbefaler at statsparten

(a) sikrer like utdanningsmuligheter for alle, særlig for dem som tilhører sårbare grupper, herunder barn med innvandrerbakgrunn, flyktninger og asylsøkende barn og barn fra urfolk og etniske minoriteter

(b) fortsetter å styrke tiltakene for å forbedre kvaliteten på opplæringen i samisk og iverksetter tiltak for å øke læreres kompetanse på samer og nasjonale minoriteter

(c) forbedrer læringsutbyttet og reduserer det økende frafallet i skolen, særlig blant innvandrerbarn, barn som tilhører minoritetsgrupper, som rom- og samebarn, og barn i alternativ omsorg

(d) reduserer skolefravær eller skolevegring blant barn som har vært utsatt for mobbing og trakassering, barn med nedsatt funksjonsevne og barn med psykiske lidelser, og sørger for at disse barna får støtte til å fullføre utdanningen sin

(e) styrker tiltakene for å bekjempe vold i skolen, herunder mobbing, nettmobbing og vold på nettet, samt diskriminering på grunn av rase, innvandrerstatus, seksuell orientering eller kjønnsidentitet i skolesammenheng

Inkluderende opplæring

35. Komiteen ønsker velkommen programmet *Kompetanseløftet for spesialpedagogikk og inkluderende praksis*, men er bekymret over at mange barn med nedsatt funksjonsevne fortsatt er uforholdsmessig utsatt for mobbing og vold i skoler, og anbefaler derfor at statsparten

(a) styrker tiltakene for å sikre at alle barn med nedsatt funksjonsevne drar nytte av inkluderende opplæring i ordinære skoler, herunder gjennom personale med spesialpedagogisk kompetanse og individuell støtte, rimelig tilrettelegging, undervisningsmateriell som er tilpasset behovene til barn med nedsatt funksjonsevne, og pedagogisk-psykologisk rådgivning

(b) sikrer at kommunene har tilstrekkelige ressurser til å sikre likeverdig utdanning for alle elever med nedsatt funksjonsevne

Hvile, fritid, lek, fritidsaktiviteter, kulturliv og kunstnerisk virksomhet

36. Med henvisning til sin generelle kommentar nr. 17 (2013) om barnets rett til hvile, fritid, lek, fritidsaktiviteter, kulturliv og kunstnerisk virksomhet anbefaler komiteen at statsparten styrker tiltak for å sikre barn med nedsatt funksjonsevne, barn fra vanskeligstilte sosioøkonomiske miljøer og barn som tilhører etniske og religiøse minoritetsgrupper, retten til å delta i fritidsaktiviteter, idrett, kulturliv og kunstnerisk virksomhet som er alderstilpasset og tilgjengelig.

L. Spesielle beskyttelsestiltak (art. 22, 30, 32, 33, 35, 36, 37 bokstav b til d og 38–40 i konvensjonen, og den valgfrie protokollen om barn i væpnet konflikt)

Asylsøkende barn, flyktningbarn og innvandrerbarn

37. Selv om komiteen ønsker velkommen lanseringen av nye programmer som tar sikte på å forbedre forholdene i asylmottak og øke kvaliteten på helsetjenestene for barn, er den bekymret over

(a) at det er en betydelig forskjell i omsorg for enslige asylsøkende barn mellom dem i alderen 15–18 år, som forblir under utlendingsmyndighetenes omsorg og får dårligere hjelp, og dem under 15 år, som blir tatt hånd om av barnevernet, i strid med prinsippene om ikke-diskriminering og barns rett til spesiell beskyttelse

(b) at barn ikke blir hørt i tilstrekkelig grad i utvisningssaker som berører dem, og kanskje ikke blir hørt i ankesaker

(c) at det er innført mange restriktive og kostbare endringer for familiegjennforening

(d) at det utstedes midlertidig oppholdstillatelse for enslige asylsøkende barn i alderen 16–18 år

(e) at aldersvurderingsprosedyren ikke er i tråd med prinsippet om presumpsjon for mindreårighet

(f) at barn interneres i forbindelse med utlendingssaker

(g) at et stort antall enslige asylsøkende barn har forsvunnet fra mottakene, og at det fortsatt er ukjent hvor de befinner seg

(h) at asylsøkende barn som kommer sammen med en voksen uten foreldreansvar, ikke får god nok omsorg i asylmottak

38. Med henvisning til sine tidligere anbefalinger, og til de felles generelle kommentarene nr. 3 og nr. 4 fra FNs komité for beskyttelse av rettighetene til alle migrasjonsarbeidere og medlemmer av deres familier / nr. 22 og nr. 23 fra FNs barnekomité (2017) om barns menneskerettigheter i forbindelse med internasjonal migrasjon, anbefaler komiteen at statsparten

(a) vedtar lovgivning for å sikre at alle barn, uansett alder, som ønsker å dra nytte av internasjonal beskyttelse, har tilgang til egnede mottaks- og omsorgsordninger

(b) bevilger mer ressurser til mottak der enslige barn bor, og styrker tilsynssystemet

(c) overfører ansvaret for enslige asylsøkende barn i alderen 15–18 år til barnevernet for å sikre at disse barna får like god omsorgskvalitet som barn under 15 år

(d) sikrer en barnevennlig asylprosess, herunder ved å sikre alle barns rett til å bli hørt, garantere at barnets beste vurderes spesifikt og tillegges vekt i utvisningssaker, og sørge for at barn ikke returneres i strid med non refoulment-prinsippet

(e) avskaffer midlertidige oppholdstillatelser for enslige asylsøkende barn i alderen 16–18 år og innfører et foreløpig tiltak inntil asylprosessen er avgjort

(f) sørger for at aldersvurderingsprosedyren er i tråd med prinsippet om presumpsjon for mindreårighet og gir den aktuelle personen mulighet til å bestride utfallet gjennom en rettslig prosedyre, at aldersvurderingsprosedyren kun gjennomføres i tilfeller der det er tvil om den aktuelle personens alder, er underlagt informert samtykke fra barnet, gjennomføres på en trygg og barne- og kjønns sensitiv måte, og utføres av et uavhengig, tverrfaglig team med egnet ekspertise, og at mens prosedyren pågår, behandles vedkommende som et barn og forblir innenfor barnevernsystemet

(g) forbyr internering av barn i forbindelse med utlendingssaker

(h) iverksetter umiddelbare forvaltningsmessige tiltak for å forebygge og avdekke forsvinninger av enslige asylsøkende barn og forbedre etterforskningen av dem

(i) sikrer at asylsøkende barn som kommer til asylmottak sammen med en voksen uten foreldreansvar, får den omsorgskvaliteten de har krav på i henhold til konvensjonen

Barn som tilhører urfolksgrupper

39. Komiteen ønsker velkommen stiftelsen av det nasjonale samiske kompetansesenteret og den minnelige løsningen på tvisten mellom Sør-Fosen sje og Fosen Vind DA om byggingen av vindparker på Fosenhalvøya, og oppfordrer statsparten innstendig, med henvisning til sin generelle kommentar nr. 11 (2009) om urbefolkningsbarn og deres rettigheter etter konvensjonen, til å

(a) hindre utkastelsen og fordrivelsen av urfolk, herunder barn, og sørge for oppreisning til dem som er blitt kastet ut eller fordrevet fra sine landområder

(b) innføre tiltak for tidlig oppdagelse av og rettidig inngripen i tilfeller av konflikt i områder der urfolk er bosatt, gjennom fredelig konfliktløsning og ved å ta tak i de grunnleggende årsakene til slike konflikten

(c) konsultere og samarbeide i god tro med de berørte urfolkene, herunder barn, for å innhente deres frie, forutgående og informerte samtykke før det vedtas og gjennomføres lovgivnings- eller forvaltningsmessige tiltak som kan påvirke dem, og sørge for effektive rettsmidler i tilfeller der deres rettigheter krenkes

(d) treffe effektive tiltak for å fremme urfolksspråk, herunder ved å tilby tospråklig utdanning til urfolksbarn på deres egne urfolksspråk og på statspartens offisielle språk

Menneskehandel

40. Komiteen ønsker velkommen opprettelsen av den nasjonale veiledningsfunksjonen i saker om mindreårige ofre for menneskehandel, og anbefaler at statsparten

(a) tar ytterligere skritt for å forbedre identifisering av og hjelp til barneofre, herunder ved å fortsette å treffe tiltak for å redusere risikoen for at barn forsvinner fra statlig omsorg

(b) harmoniserer anvendelsen av definisjonen av menneskehandel på tvers av alle kommuner

(c) sikrer identifisering, henvisning og rehabilitering av barn som er ofre for menneskehandel, herunder digital menneskehandel, samt deres tilgang til støttetjenester, herunder tolketjenester

Rettspleie for barn

41. Selv om komiteen merker seg at Stortinget i 2024 vedtok en rekke endringer for å innføre mindre strenge straffer for unge lovbrøyttere, men er den bekymret over

(a) det faktum at barn mellom 15 og 18 år kan behandles som voksne lovbrøyttere

(b) den manglende innføringen av nye alternativer til frihetsberøvelse av barn

(c) den rettslige muligheten til å dømme barn til forvaring og til å forlenge slik forvaring på ubestemt tid, bruken av politiets arrestceller til varetektsfengsling og økningen i antall barn som plasseres i politiets varetekt

(d) dagens tilnærming til bruk av isolasjon, tvangsmidler og makt mot barn i varetekt

(e) den overdrevne bruken av makt mot barn, for eksempel fysisk fastholding og immobiliseringsteknikker for å begrense bevegelsesfriheten

(f) det faktum at rettsmedisinske sakkyndige som er ansvarlige for å vurdere barns framtidige voldsrisiko og psykiatriske status, ikke trenger å ha spesialkompetanse innen barns utvikling

42. Med henvisning til sine tidligere anbefalinger og sin generelle kommentar nr. 24 (2019) om barns rettigheter i rettssystemet for behandling av barn,⁵ oppfordrer komiteen statsparten innstendig til å innrette sitt rettssystem for behandling av barn fullt ut i samsvar med konvensjonen og andre relevante internasjonale normer. Særlig oppfordrer komiteen statsparten til å

(a) ytterligere styrke lovgivnings- og forvaltningsmessige tiltak for å sikre spesialisert rettspleie for alle barn som beskyldes for, anklages for eller finnes å ha begått et straffbart forhold, herunder gjennom differensierte straffesaker og tilgjengelig informasjon om deres rettigheter

(b) prioritere lokal forebygging, og, dersom barn blir anklaget for å ha begått en forbrytelse, styrke tiltak for avledning fra kriminell atferd

(c) avskaffe forvaringsdommer for forbrytelser begått før gjerningspersonen har fylt 18 år

(d) sørge for at barn ikke holdes sammen med voksne, slik som i Eidsberg avdeling i Indre Østfold fengsel

(e) sikre at isolasjon unngås i størst mulig grad, og at det i beslutninger om bruk av isolat og tvangsmidler mot barn uttrykkelig framgår hvordan hensynet til barnets beste og kravet om at barnet skal bli hørt, er ivaretatt

(f) styrke rettslige garantier og sørge for at rettsmedisinske vurderinger av den psykiske helsen til barn som er tiltalt for straffbare forhold, utføres av eksperter som har fått opplæring i barns særlige behov og rettigheter

Barn i væpnet konflikt, herunder gjennomføringen av den valgfrie protokollen om barn i væpnet konflikt

43. Komiteen anbefaler at statsparten

(a) hever aldersgrensen for rekruttering til Heimevernsungdommen til 18 år

⁵ CRC/C/NOR/CO/5-6, punkt 35.

(b) stopper retur av barn til land der de risikerer å bli, eller kanskje allerede har blitt, rekruttert til eller involvert i væpnet konflikt

(c) tilbyr egnede ordninger for fysisk og psykisk restitusjon og rehabilitering for alle barn som kan ha blitt rekruttert eller brukt i væpnede konflikter i utlandet, og sørger for at de blir reintegrert i samfunnet

M. Ratifikasjon av den valgfrie protokollen til konvensjonen om en kommunikasjonsprosedyre

44. Komiteen anbefaler at statsparten ratifiserer den valgfrie protokollen til konvensjonen om en kommunikasjonsprosedyre.

N. Ratifikasjon av internasjonale menneskerettighetsinstrumenter

45. Komiteen anbefaler at statsparten, for ytterligere å styrke oppfyllelsen av barns rettigheter, vurderer å ratifisere følgende sentrale menneskerettighetsinstrumenter: Den internasjonale konvensjonen om beskyttelse av rettighetene til alle migrasjonsarbeidere og medlemmer av deres familier, den valgfrie protokollen til Konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne og den valgfrie protokollen til Den internasjonale konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter.

O. Samarbeid med regionale organer

46. Komiteen anbefaler at statsparten fortsetter å samarbeide med Europarådet om gjennomføringen av konvensjonen og andre menneskerettighetsinstrumenter, både i statsparten og i andre stater som er medlemmer av Europarådet.

IV. Gjennomføring og rapportering

A. Oppfølging og spredning

47. Komiteen anbefaler at statsparten treffer alle egnede tiltak for å sikre at anbefalingene i de foreliggende avsluttende merknadene gjennomføres fullt ut, og at en barnevennlig versjon formidles til og gjøres allment tilgjengelig for barn, også de som befinner seg i de mest sårbare situasjonene. Komiteen anbefaler også at den syvende periodiske rapporten og de foreliggende avsluttende merknadene gjøres allment tilgjengelige på landets språk.

B. Neste rapport

48. Komiteen vil fastsette og meddele datoen for når statspartens åttende periodiske rapport skal framlegges, i tråd med den planlagte forutsigbare rapporteringskalenderen, og etter at det eventuelt er vedtatt en liste over problemstillinger og spørsmål til statsparten før rapportering. Rapporten bør være i samsvar med komiteens harmoniserte traktatspesifikke retningslinjer for rapportering⁶ og bør ikke overstige 21 200 ord.⁷ Dersom det blir framlagt en rapport som overskrider den fastsatte ordgrensen, vil statsparten bli bedt om å forkorte rapporten. Dersom statsparten ikke er i stand til å gjennomgå og framlegge rapporten på nytt, kan det ikke garanteres at rapporten blir oversatt slik at den kan behandles av komiteen.

⁶ CRC/C/58/Rev.3.

⁷ Generalforsamlingens resolusjon 68/268, punkt 16.